

MEETJESLAND
& LEIEVALLEI

REGIONAAL
LANDSCHAP

PLANTGIDS

Praktische tips voor de aanplant en
goed beheer van jouw plantgoed

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsonwikkeling
En regio's die samen
in Zaken doen

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

PROVINCE
Oost-Vlaanderen

Om een duurzame impact te hebben op het landschap en klimaat is optimaal beheer van kleine landschapselementen noodzakelijk om aanplanten gezond oud te laten worden. Deze plantgids is opgemaakt door RLML vzw in het kader van het project Landschapsbeheer op Maat.

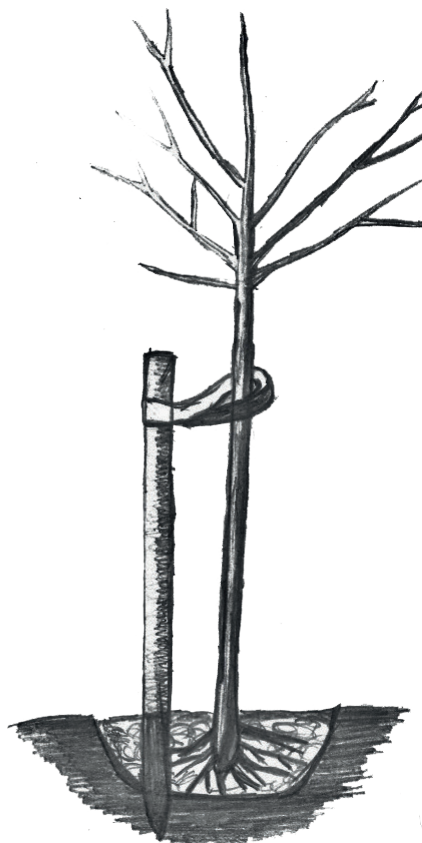

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert
in zijn platteland

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

provincie
Oost-Vlaanderen

Dit project werd mogelijk gemaakt met de steun van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland.

TEKST & VORMGEVING: REGIONAAL LANDSCHAP MEETJESLAND & LEIEVALLEI VZW
FOTO'S: REGIONAAL LANDSCHAP MEETJESLAND & LEIEVALLEI VZW, TENZIJ ANDERS VERMELD
V.U.: LUTGARDE DE JAEGER, OOSTVELDSTRAAT 91, BUS 4, 9900 EEKLO
ON 0466.277.515- RPR GENT, AFD. GENT
DEPOTNUMMER: D/2022/12.7575/12
CONTACT: WWW.RLML.BE • INFO@RLML.BE • 050 70 00 42

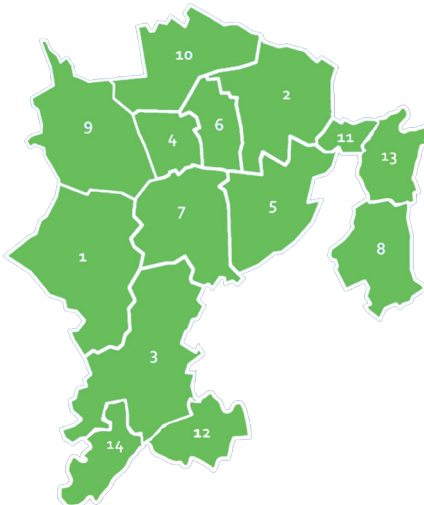
REGIONAAL LANDSCHAP MEETJESLAND & LEIEVALLEI

Regionaal Landschap Meetjesland & Leievallei vzw (RLML) ontplooit haar werking in het noordwesten van de provincie Oost-Vlaanderen. Het werkingsgebied grenst in het noorden aan Zeeuws-Vlaanderen in Nederland en in het westen aan de provincie West-Vlaanderen. In het zuiden vormen de leembodems de overgang naar de Vlaamse Ardennen. In het oosten grenst de regio aan het Waasland. Het werkingsgebied omvat 14 gemeenten: Aalter, Assenede, Deinze, Eeklo, Evergem, Kaprijke, Lievegem, Lochristi, Maldegem, Nazareth, Sint-Laureins, Wachtebeke, Zelzate en Zulte.

Regionaal Landschap Meetjesland & Leievallei behoudt en versterkt natuur, erfgoed & streekidentiteit, klimaat, draagvlak en beleving. We brengen inwoners en partners samen rond een wervend landschapsverhaal dat inspireert en voor verbondenheid zorgt. Zo gaan we samen voor meer kwaliteitsvolle landschappen, geïnspireerd door het verleden en klaar voor de toekomst.

Meer info over de acties van Regionaal Landschap Meetjesland & Leievallei?
Neem een kijkje op onze website www.RLML.be

Werkingsgebied in januari 2022

1. Aalter
2. Assenede
3. Deinze
4. Eeklo
5. Evergem
6. Kaprijke
7. Lievegem
8. Lochristi
9. Maldegem
10. Sint-Laureins
11. Zelzate
12. Nazareth
13. Wachtebeke
14. Zulte

Plantgoed met bedekte wortels.

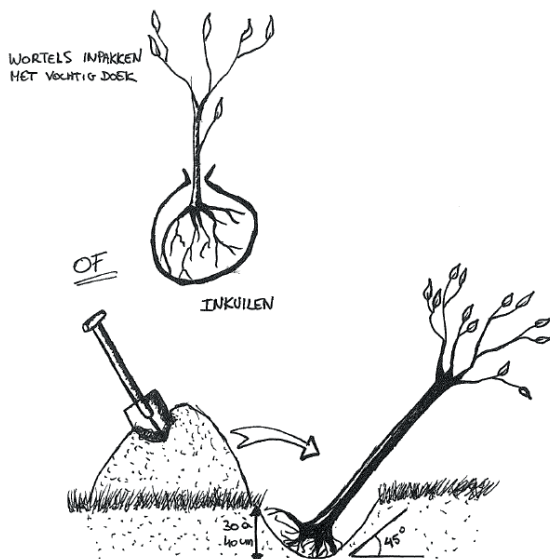
■ VOORBEREIDING

■ PLANTTIJD

De meeste mensen werken liever in de tuin bij mooi weer en warme temperaturen. Dit is echter geen goede plantperiode: planten doe je best niet vroeger dan half november. In principe kan je planten tot midden maart, wanneer de sapstroom terug op gang komt. Plant bij voorkeur bij vochtig of regenachtig weer en vermijd het planten bij schrale wind. Zo voorkom je het uitdrogen van fijne wortels. Plant best ook niet wanneer de plantputten vol water staan.

■ BEWAARTIPS

Kan je niet direct planten, bewaar de planten dan door in te kuilen. Graaf een ondiepe kuil of plantsleuf en leg de wortels er in onder een hoek van 45 graden. Bedek alle blote wortels met de uitgegraven grond. Je kan de wortels ook tijdelijk bedekken met een vochtig deken of natte jutezak.

■ WAAROM KIEZEN VOOR AUTOCHTONE PLANTENSOORTEN?

Autochtone planten zijn bomen en struiken die al zeer lang in onze gebieden vertoeven en dus goed zijn aangepast aan de bodem en de leefomstandigheden, waardoor ze grotere overlevingskansen hebben dan ingevoerde soorten. De groei- en bloeycyclus is afgestemd op de noden van onze lokale fauna en flora.

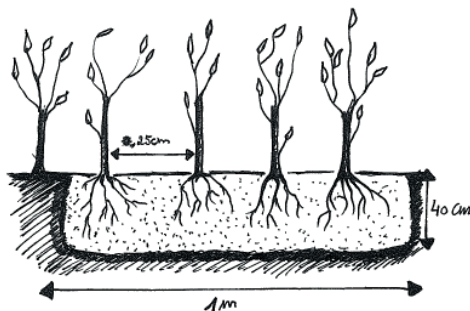

■ AANPLANT VAN HAAG OF HOUTKANT

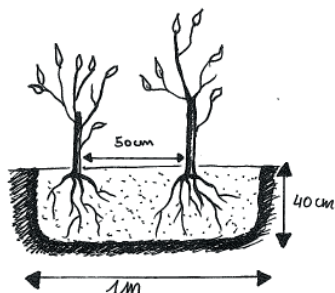
■ PLANTAFSTAND

Zet je haag of houtkant niet dichters dan 0,5 meter van de perceelsrand, tenzij de wetgeving van je gemeente nog strenger is. Voor een haag plant je 4 tot maximum 5 planten per lopende meter en voor een houtkant: 1 tot 2 planten per meter. Een haag of houtkant met meerdere soorten kan je groepsgewijs aanplanten door meerdere planten van dezelfde soort bijeen te planten.

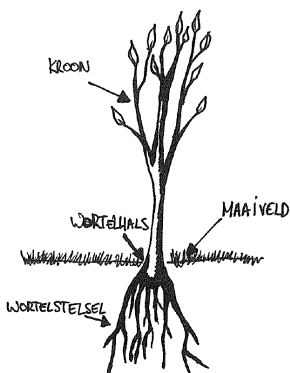
■ HAAG

■ HOUTKANT

Het Veldwetboek regelt de officiële plantafstanden. Hagen plant je op minstens een halve meter van de perceelgrens. Indien je op de grens wil planten, is de toestemming van de aanpalende eigenaar vereist. Dergelijke overeenkomst zet je best op papier.

■ HOE PLANTEN?

Maak een plantsleuf of greppel van 40 cm diep en 40 cm breed. Zorg ervoor dat de grond onderaan de sleuf goed losgemaakt is en verdeel de planten gelijkmatig langs de sleuf. Eventueel kan je een steundraad voorzien, maar dit is niet noodzakelijk. Indien je hier wel voor kiest, plaats dan de steunpalen midden in de plantsleuf en span de draden alvorens je plant.

Spread de hoofdwortels van de planten op de bodem van de sleuf. Vul de greppel voor ongeveer de helft. Schud de planten even op, zodat de aarde goed tussen de wortels valt en zet de planten op één rij. Vul de rest van de sleuf geleidelijk aan op met aarde en trek de planten voorzichtig omhoog zodat de wortelhals (=daar waar de stam overgaat in wortelstelsel) op gelijke hoogte komt met het maaiveld. Verdeel de overige grond over de aangeplante strook.

Bescherm de haag tegen vraat als er dieren of wild bij kunnen. In het voorjaar kan je water geven om de beworteling op gang te brengen. Geef de jonge aanplant ook overvloedig water in droge periodes, minstens een keer per week.

Jonge aanplant gemengde haag

■ AANPLANT HOOGSTAM(FRUIT)BOMEN

Een hoogstammige boom is belangrijk voor tal van diersoorten (o.a. steenuil, vleermuizen, vlinders, hommels en bijen...), als leefgebied of als stapsteen tussen leefgebieden.

Een hoogstamfruitboom is een fruitboom met een takvrije onder- of tussenstam. We kiezen bewust voor hoogstamfruitbomen omdat ze een ecologische meerwaarde hebben ten opzichte van halfstam- of laagstamfruitbomen. Fruitbomen worden voornamelijk bestoven door bijen en andere insecten. Hoe meer bijen in de omgeving, hoe meer kans er is op bestuiving en vruchtzetting.

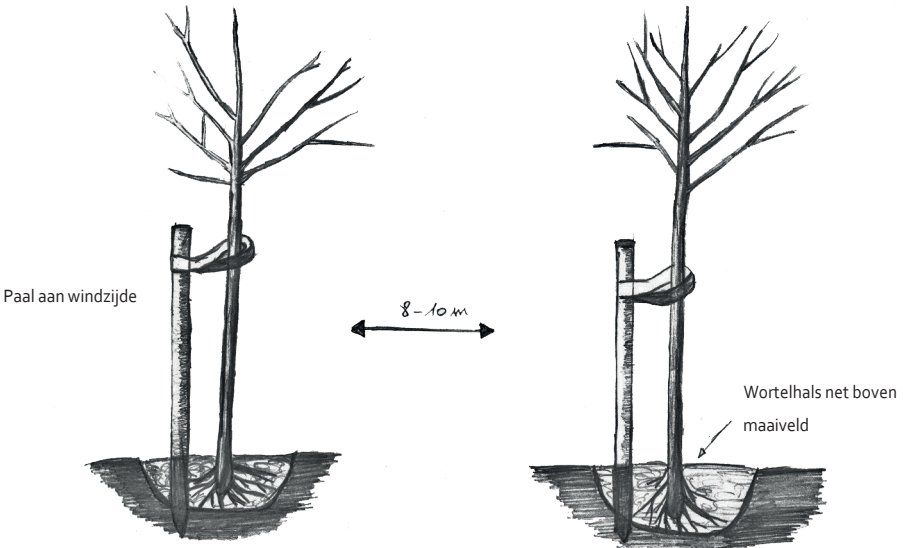
■ PLANTAFSTAND

Zet je bomen niet dichters dan 2 meter van de perceelsrand, tenzij de wetgeving in je gemeente nog strenger is. De plantafstand kan variëren volgens de boomsoort die je plant. Met een plantafstand van 8 à 10 meter zit je in elk geval goed. Plant je meerdere rijen bomen? Zet ze dan best geschrinkt.

Schematische voorstelling van fruitbomen, geschrinkt en op voldoende afstand

■ HOOGSTAM(FRUIT)BOOM

■ HOE PLANTEN?

Je plantgat maak je minimaal zo diep en breed als de wortels van de boom. Bij een slechte afwatering maak je het plantgat best tweemaal zo diep en breed als de kluit. Dit geldt eveneens voor zware grond die uit klei of veen bestaat.

Spreid de hoofdwortels van de planten op de bodem van het gat. Vul het plantgat voor ongeveer de helft. Schud de boom even op, zodat de aarde goed tussen de wortels valt. Vul de rest van het gat geleidelijk aan op met aarde en trek de boom voorzichtig omhoog zodat de wortelhals (=daar waar de stam overgaat in wortelstelsel, dit deel heeft vaak een andere kleur) op gelijke hoogte komt met het maaiveld. Zet een boom nooit te diep! De uitgegraven aarde kan je eventueel met potgrond, compost of turf mengen om het gat te vullen.

Bescherm de boom tegen vraat als er dieren of wild bij kunnen. In het voorjaar kan je water geven om de beworteling op gang te brengen. Geef de jonge aanplant ook overvloedig water in droge periodes. Plaats bij bomen minimaal één paal aan de kant waar de meeste wind vandaan komt (in Vlaanderen is dat vooral het noordwesten). Zo'n paal zorgt voor een stevige verankering en kan na een paar jaar weer weggehaald worden. Deze paal plaats je best voor je de boom plant.

Aanplant van hoogstamfruitboom

■ VAAK VOORKOMENDE FOUTEN & PROBLEMEN

Bij het aanplanten, beschermen en beheren van hagen, houtkanten en (fruit)bomen worden vaak fouten gemaakt die leiden tot schade en uitval. Het ontbreekt eigenaars soms aan inzicht en kennis om correcte plant-, beschermings- en beheertechnieken te hanteren. Hieronder wordt een overzicht gegeven van veelgemaakte fouten en problemen bij het aanplanten, beschermen en beheren van plantgoed.

■ PLANTGOED NIET GOED BEWAREN

Bomen en planten worden vaak niet meteen na aankoop of levering geplant. Een goede bewaring is in dat geval essentieel om de planten in goede conditie te houden. Wanneer plantgoed niet goed bewaard wordt, drogen de wortels uit. De overlevingskansen van het plantgoed slinken dan sterk. Zie pagina 5 voor goede bewaartips.

■ MINDERWAARDIG PLANTGOED

We spreken van minderwaardig plantgoed bij een of meerdere van volgende gebreken: te weinig of beschadigde wortels of kluit, uitgedroogd plantgoed, dubbele toppen of ontbrekende harttak (hoogstambomen), weinig of geen zijtakken / vertakkingen, slecht geënt of wonde aan de wortelvoet / stam.

Minderwaardig plantgoed: weinig vertakkingen

■ GEEN REKENING HOUDEN MET DE BODEMSOORT

De bodemsoort en waterhuishouding bepalen grotendeels welke planten er goed zullen gedijen. Via www.geopunt.be kan je zelf nagaan welke bodem jouw perceel heeft.

Er bestaat een online tool, www.bomenwijzer.be, die je met een paar eenvoudige vragen al een heel eind op weg helpt.

■ ONVOLDOENDE RUIMTE VOORZIEN

Een boom heeft voldoende ruimte nodig en de eisen variëren sterk per soort. Indien bomen te weinig ruimte en licht krijgen, zal dit nefast zijn voor de groei en gezondheid van de bomen op lange termijn. Hou dus steeds rekening met de 'volwassen' kruin van een boom bij de opmaak van een plantplan. Soorten die kleiner blijven, plaats je beter aan de zuidkant. De groter uitgroeiende soorten plaats je aan de noordkant.

■ GEEN REKENING HOUDEN MET HERKOMST

Tuincentra en boomkwekerijen bieden een ruim scala van boomsoorten aan. Kies bij voorkeur voor plantensoorten die autochtoon zijn, zie pagina 5. Volwassen bomen in de streek die het goed doen, zijn vaak een indicatie voor succes. Al zijn er natuurlijk de laatste tijd regelmatig problemen met plagen en klimaatverandering. Kijk dus goed rond in jouw buurt voor je beslist.

■ VERKEERDE PLANTPERIODE

Bomen en plantsoen met naakte wortel aanplanten, doe je best wanneer de sapstroom in rust is. In principe loopt deze periode van november tot maart, maar de laatste jaren is de optimale plantperiode korter geworden. Idealiter plant je tussen midden november en midden februari op een bij voorkeur vochtige dag. Zon en wind zorgen immers meteen voor droogte. Zie pagina 5.

■ TE KLEIN PLANTGAT OF TE KLEINE PLANTSLEUF

Het is belangrijk dat het plantgat (bomen en struiken) of de plantsleuf (haag) ruim genoeg uitgegraven wordt. Planten nemen water en voedingsstoffen op via uiterst fijne haarworteltjes. Kies bij voorkeur voor een diameter die dubbel zo groot is als die van het wortelgestel. Schud na het vullen met aarde de plant zachtjes op, zodat alle wortels met aarde in contact komen. Let er op dat de wortelhals gelijk zit met het maaiveld en druk de aarde voldoende aan. In het geval van 'arme' gronden is het aangeraden om turf, compost of potgrond toe te voegen bij aanplant.

■ HET PLANTGOED NIET OP DE JUISTE DIEPTE PLANTEN

De wortelhals (=daar waar de stam overgaat in wortelstelsel) moet zich op gelijke hoogte met het maai-veld bevinden. Plantgoed dat te diep of ondiep geplant wordt, heeft minder overlevingskansen.

■ ONVOLDOENDE BESCHERMING VAN PLANTGOED

Aanplanten van hagen, houtkanten & (fruit)bomen krijgen vaak onvoldoende bescherming of het verkeerde type bescherming. Daarnaast ontbreekt het eigenaars soms aan inzicht en kennis om de bescherming te controleren en functioneel te houden. Vaak worden beschermingen goed gecontroleerd in de periode na het aanplanten, maar eenmaal de boom gezond en wel uitgroeit, verslapt de aandacht hiervoor. Maak er een goede gewoonte van om elk najaar en/of voorjaar de bescherming- en steunmaterialen na te kijken. Een steunpaal kan je verwijderen wanneer de stam een grotere diameter heeft dan de steunpaal. Vraat- en maaibeschermting laat je beter staan en vervang je tijdig: zelfs oude bomen zijn erg vatbaar voor herhaaldelijke beschadiging aan de stam en/of kroon van de boom. Metalen boomkorven en -harnassen kunnen vergroeid raken met de boom en zo de sapstroom op termijn afsluiten.

Slecht voorbeeld: vraatschade en verwaarlozing van boombescherming

■ Onvoldoende bescherming bij begrazing

Aanplantingen die in of rond begraasde percelen worden uitgevoerd, moet je beschermen tegen vraat. De jonge bladeren, twijgen en zelfs de schors zijn onweerstaanbaar voor heel wat dieren. Daarnaast schuren heel wat dieren tegen stammen, steunpalen of boomkorven. Gezien de verscheidenheid aan grazende soorten is het van belang om de juiste maatregelen te nemen. Houtkanten en hagen plant je best op voldoende afstand van de omheining. De zijde van de weide zal door de dieren kort gehouden worden en vergt minder onderhoud. In ruil krijgen de dieren een aanvulling van allerlei vitaminen en mineralen. Is er geen begrazing maar leeft er (veel) wild in de omgeving? Dan zorg je beter voor wildbescherming.

Goed voorbeeld: bescherming bij begrazing door runderen

Slecht voorbeeld: vraatschade bij populieren bij ontbreken bescherming

■ Fouten bij gebruik van steunpaal & boomband

Afhankelijk van het karakter van het terrein (open of beschut) kies je voor één of meerdere steunpalen. Deze stop je op ongeveer 30 cm van de stam minstens 50 cm diep in de grond. De dominante windrichting in Vlaanderen is west – noordwest, plaats de steunpaal in deze richting van de stam om optimale steun te bieden bij krachtige wind. Gebruik bij voorkeur een rubberen boomband die gespannen wordt tussen stam en steunpaal. Vermijd de afknelling van de sapstroom: bomen en planten groeien jaarlijks in de hoogte maar ook in de breedte. Al te vaak ontstaat er schade aan de stam door ingroei van de boomband, schuurschade met de bescherming of een steunpaal die zijn functie niet (meer) vervult.

Slecht voorbeeld: ingegroeide boomband

Goed voorbeeld: boomband en steunpaal (in dit geval twee)

■ Onvoldoende maaibeschermering

Vaak wordt er rond bomen machinaal gemaaid. Tijdens deze werken wordt de onderzijde van de stam snel en vaak beschadigd. Veelvuldige beschadiging verstoort de sapstroom en geeft kans op (schimmel) infecties. Ben je van plan om te maaien dicht bij de boom, plaats dan een stambeschermer.

Slecht voorbeeld: maaischade bij ontbreken maaibeschermering

Goed voorbeeld: maaibeschermering

■ BEHEERFOUTEN

Aanplanten van hagen, houtkanten & (fruit)bomen krijgen vaak onvoldoende aandacht in de volgende jaren. Daarnaast ontbreekt het eigenaars soms aan inzicht en kennis om goed beheer toe te passen.

■ Onvoldoende water geven

Het lijkt evident, maar het is een van de meest voorkomende fouten: te weinig water geven. Vaak wordt vlak na de aanplant wel water gegeven, maar een nieuwe aanplant heeft (afhankelijk van de omstandigheden) gedurende de eerste jaren tijdens droge periodes water nodig. Geef bij voorkeur liever een keer per week een grote hoeveelheid water, die diep in de bodem kan dringen, dan elke dag een kleine hoeveelheid. Na enkele jaren zal de boom water uit diepere grondlagen kunnen aanspreken, al blijf je beter waakzaam in uitzonderlijk lange droge periodes tijdens het groeiseizoen.

■ Overwoekering door gras en onkruiden

Pas aangeplant (klein) plantgoed kan weinig concurrentie verdragen en kan snel overwoekerd worden. Om dit te vermijden kan je grassen en kruiden handmatig verwijderen of tegengaan door het gebruik van een laag houtsnippers. Een kale bodem is veel vatbaarder voor droogte, een afweging tussen concurrentie en droogte moet dus ter plaatse gemaakt worden. Bomen kunnen (zeker na enkele jaren) ondergroei verdragen. Deze 'ruigere' plekjes hebben vaak een ecologische meerwaarde en zorgen voor een betere waterinfiltratie.

Goed voorbeeld: jong plantgoed zonder overwoekering

■ Stamscheuten

Stamscheuten dien je jaarlijks gedurende het groeiseizoen te verwijderen. Deze nemen veel voedingsstoffen en water in beslag met een negatieve impact op de kruin- en vruchtontwikkeling. Stamscheuten die niet tijdig verwijderd worden, zullen verhouten. Dit leidt tot een grotere 'open' wonde en uiteindelijk wildgroei. Boomkorven en -harnassen zijn bij begrazing essentieel, maar vormen vaak een barrière bij het verwijderen van stamscheuten. Denk goed na over het type en de bevestiging ervan. Losse boomkorven veroorzaken vaak schuurschade. Bij voorkeur bevestig je de boomkorf aan de twee steunpalen maar zorg je dat deze vrij éénvoudig kan 'losgemaakt' worden voor het verwijderen van stamscheuten.

Slecht voorbeeld: stamscheuten

Slecht voorbeeld: stamscheuten

■ Ontbreken van vorm - / onderhoudssnoei

Fruitbomen hebben een specifieke snoei nodig om de vruchtzetting te garanderen en ziektes of beschadiging te voorkomen. Daarbij zijn de vorm van de boom en de gesteltakken essentieel. Knotbomen dienen periodiek geknot te worden om gezond te blijven. De omlooptijd is afhankelijk van de soort. Ook hier zijn er verschillende aandachtspunten om vochtaccumulatie en inrotten te vermijden. Bij (solitaire) hoogstambomen is het aangeraden om regelmatig de boom op te kronen door laaghangende takken te verwijderen. Hierbij mik je op een verdeling $1/3$ stam en $2/3$ kruin van de totale hoogte van de boom.

Slecht voorbeeld: ruw en afgebroken wondoppervlak na beheer knotboom

Goed voorbeeld: glad en schuin wondoppervlak na beheer knotboom

Knotter aan het werk (Foto: Werner De Wael)

Vorm- en onderhoudsnoei vragen van de uitvoerder bepaalde vaardigheden en kennis. Bij Regionaal Landschap Meetjesland & Leievallei bieden we regelmatig vormingen aan rond beheer. Wie op zoek is naar tips, leest best onze handige beheerfiches. Je kan deze bekijken via de QR-code.

Voor het onderhoud van knotbomen en houtkanten is het handig om te weten dat het digitaal platform www.goedgeknot.be bestaat. De Regionale Landschappen beschikken over lokale teams van vrijwilligers die jouw knotbomen in ruil voor het brandhout gratis komen knotten.

Voor meer plant- en beheertips kan je steeds terecht bij jouw Regionaal Landschap. Contacteer ons via info@RLML.be

Met dank aan
Europa • Vlaanderen • Provincie Oost-Vlaanderen • de toegetreden gemeenten en
polderbesturen